

Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet
Postboks 8036 Dep.
0030 OSLO

Deres ref.
12/6969

Vår ref.
12/2806-14 667/SYKO

Dato:
Oslo, 22.01.2013

Høring - NOU 2012:15 Politikk for likestilling

Landsorganisasjonen i Norge (LO) viser til departementets brev av 12.10.2012, angående ovennevnte.

LO mener NOU 2012: 15 "Politikk for likestilling", sammen med det offentlig oppnevnte Likestillingsutvalgets første delrapport, NOU 2011 "Struktur for likestilling", gir et solid kunnskapsgrunnlag for videre arbeid for likestilling og mot diskriminering.

Både den prinsipielle drøftingen og statusgjennomgangen vil bli stående som sentrale referansepunkter i den videre diskusjonen om norsk likestillingspolitikk. Utvalget dokumenterer bredt at det fremdeles er langt igjen til Norge kan sies å ha oppnådd likestilling. Det er derfor behov for en forsterket innsats i årene framover. Som i vår høring til "Struktur", vil LO påpeke at et likestilt arbeidsliv er nøkkelen til et likestilt samfunn. Det er derfor viktig og bra at Utvalget har foreslått en satsning på likestilling i arbeidslivet, slik vi vil komme tilbake til i vår vurdering av utvalgets forslag om en trepartsavtale.

1. Om den prinsipielle drøftingen og statusgjennomgangen

LO vil understreke viktigheten av at likestillingsbegrepet ikke utvannes. Det er viktig å skille mellom et mål om at alle skal ha like rettigheter og muligheter eller et prinsipp om "samfunnsdeltakelse på like vilkår" som utvalget tar til orde for, og de særlige utfordringene knyttet til kjønn. Som Utvalget så godt dokumenterer, kommer kvinner systematisk dårligere ut enn menn når det gjelder arbeid, inntekt og innflytelse. Kvinner tar et større omsorgsansvar, kvinner tilpasser sitt arbeid til omsorgsoppgaver i langt sterkere grad enn menn, og kvinner er sterkere utsatt for vold og seksuell trakassering enn menn. Samtidig er det også slik at menn på enkelte områder faller mer utenfor eller står svakere stilt enn kvinner. Kjønn er en forskjell som forklarer andre systematiske forskjeller i folks muligheter i Norge. Målet for likestillingspolitikken må være at kjønn ikke legger begrensninger på folks livsvalg og muligheter. Sagt med Utvalgets egne ord (side 64): "En frihet til å velge i tråd med tradisjonelle kjønnsroller er bare reell om den enkelte også har en reell frihet til å velge på tvers av tradisjonelle kjønnsroller."

LO mener Utvalget har valgt gode og relevante temaområder for statusgjennomgangen. Tre av kapitlene, Kjønnsdelt arbeidsmarked, Arbeidstid og arbeidsmiljø og Omsorg, gir en

gjennomgang og vurderinger på spørsmål som er helt sentrale for LO. LO vil her fremheve to viktige bidrag fra Utvalgets arbeid. Det første er analysen som utvalget har fått levert fra SINTEF, som viser at Norge har et sterkt kjønnsdelt arbeidsliv og at mønsteret for dette i liten grad er endret de siste 20 årene. Det andre er drøftingen av deltid, herunder kartleggingen av langvarig deltid basert på registerdata, som Utvalget har fått utført av SSB. Denne kartleggingen viser at svært få menn arbeider langvarig deltid og at det for kvinner er stor variasjon i langvarig deltid etter utdanningsnivå. Nær 40 % av kvinner som har grunnskole som høyeste utdanning jobbet langvarig deltid i perioden 2000-2010, mens det samme gjelder kun 7 % av de med lengre høyere utdanning (mer enn 4 års høyere utdanning.). LO deler Utvalgets konklusjon om at deltid ikke kan reduseres til et spørsmål om å velge arbeidstid, og at utbredelse av deltid har sammenheng med yrkes- bedrifts- og bransjespesifikke måter å organisere arbeidstiden på (side 185-186).

Som utredningen viser, har kvinner også langt høyere sykefravær enn menn, og dette kan ikke forklares av at kvinner og menn jobber i ulike sektorer og yrker. Utvalget omtaler ikke uførhet, men også her ville det kunne vært dokumentert viktige kjønnsforskjeller.

2. Om forholdet mellom forslag i NOU 2011:18 og 2012:15

I ”Struktur for likestilling” foreslo utvalget å gjennomføre et tiårig utviklingsprogram for lokalt likestillingsarbeid. LO uttalte at forslaget var spennende og burde videreutvikles. I denne utredningen foreslås det at programmet prioriterer tre satsninger: En for bredde i folkestyret, en for å styrke arbeidet med likestilling i skolen og en satsning på forebygging av seksuell trakassering. LO mener at utvalget har identifisert svært relevante prioriteringer i en slik langsiktig satsning.

Et annet viktig forslag i ”Struktur”, var å etablere et nytt Direktorat for likestilling. I denne utredningen foreslås det blant annet at et slikt direktorat skal drifte de ulike programsatsningene og en trepartsavtale for likestilling i arbeidslivet. I høringen til ”Struktur” var LOs hovedanbefaling å dele dagens Likestillings- og diskrimineringsombud i ett likestillingsombud og ett diskrimineringsombud. Vi uttalte da at etablering av et direktorat også kunne vurderes. Basert på forslagene i denne utredningen, vil vi påpeke at ingen av dem nødvendiggjør etableringen av et direktorat. Tvert i mot mener vi at alle de foreslåtte programsatsningene kan administreres av allerede etablerte organer/institusjoner, på hensiktsmessige og minst mulig byråkratiske måter. I flere av dem bør kommunesektoren ha en sentral rolle. LO ser samtidig behovet for å etablere et nasjonalt fagmiljø som kan samle og spre erfaringer gjennom opplæring, konferanser, rapporter m.v.

Når det gjelder øvrige forslag i Struktur for likestilling, er det ytterligere to der vi har behov for å gjenta LOs standpunkt: For det første må nemnda gis myndighet til å tilkjenne oppreisning i diskrimineringssaker. Dette vil være et viktig og billig tiltak som vesentlig kan styrke nemnda som et lavterskeltilbud. For det andre vil vi gjenta vårt krav om at oppnevning av medlemmer til nemnda også foretas blant representanter for arbeidslivets parter, slik det tidligere ble gjort. Vi viser i denne forbindelsen også til LOs nylige svar i høringssak om endring i organiseringen av Likestillings- og diskrimineringsnemnda.

3. Nærmere om utvalgets enkeltforslag

Likestilte valglister

Utvalgets flertall anbefaler at det tas inn en bestemmelse i valgloven om at kommunestyre, fylkesting og storting høsten før valg, det vil si hvert 4. år, drøfter likestillingsstatus i det gjeldende folkevalgte organet og avgjør med alminnelig flertall om, det skal stilles krav om at hvert kjønn skal være representert med minst 40% på valglister ved det kommende valget.

LO ser at politiske partier som selv har innført eller som praktiserer kjønnskvolter, kan finne det problematisk å pålegge andre partier å innføre dette mot sin vilje. LO vil imidlertid påpeke at lovbestemmelser om kjønnskvolter på lister allerede finnes i om lag 50 land (omtalt i utredningen på side 115). Utvalget begrunner sitt forslag med at Norge er langt fra likestilt når det gjelder folkevalgt representasjon. Samtidig viser analysene at det store flertallet av folkevalgte organer i Norge faktisk har en sammensetning innenfor 40-60-fordelingen. En innføring av kjønnskvolter på valglister, innenfor rammen av en 40-60-fordeling, vil derfor ikke i stor grad være enn inngripen i det partiene og de lokale listenes allerede praktiserer. Det vil likevel være viktig prinsipielt og viktig for å kunne legitimere at det settes krav til andre virksomheter om kjønnsrepresentasjon i styre med videre. LO vil understreke at kvoteringen må gjelde listen partiene stiller ved valg. Å beholde velgernes mulighet til å påvirke hvem som kommer inn etter valget ved lokalvalg, er fremdeles prinsipielt viktig, også om det kan medføre at et kjønn blir representert med under 40% i et kommunestyre.

Program for frie utdanningsvalg

LO mener at dagens kjønnsdelte utdanningsvalg blant norsk ungdom er en hovedutfordring i likestillingspolitikken. På samme måte som når det gjelder deltid, kan ikke utdanningsmønstre reduseres til et spørsmål om den enkeltes valgfrihet. Utdanningsvalg er påvirket av kjønnsrollemønstre og av andres valg.

LO er derfor enig i at det bør etableres et "Program for frie utdanningsvalg". Styret kompetanse og bevissthet i barnehagen må stå sentralt. LO er enig i at rådgivningstjenesten er sentral, og at kompetansen og bevisstheten om likestilling blant rådgivere må styrkes. LO støtter også forslaget om en mentorordning velkomment. Vi tror det kan ha vesentlig betydning for å hindre frafall blant ungdom som har valgt utradisjonelle yrker.

I tillegg til kompetanse, bevissthet og holdninger, bør et program for frie utdanningsvalg inneholde incentiver som stimulerer gutter og jenter til å velge utradisjonelt. LO er enig i at ordningen med kjønnspoeng bør benyttes oftere og mer systematisk. LO vil også utfordre departementene til å vurdere forslaget om et likestillingsstipend nærmere. Forslaget er helt nytt, og før det eventuelt kan iverksettes bør det utredes nærmere. Utvalget foreslår blant annet at stipendet kan gis i inntil tre år, og at det forutsettes bestått eksamen for å motta stipend i påfølgende år, men at det ikke omgjøres til lån om eksamen ikke består. LO mener det siste er viktig. Det er viktig at et eventuelt nytt likestillingsstipend er en reell belønning til utradisjonelle valg, og at målgruppen for et slikt stipend ikke risikerer å bli straffet økonomisk gjennom økt gjeld til lånekassen, dersom de ikke greier å gjennomføre et påbegynt studieår. Uansett må de da hefte for annet lån de har tatt opp.

I en satsning på utradisjonelle utdanningsvalg, er det særlig viktig å legge til rette for at flere gutter søker seg inn mot velferdsstatens utdanninger og yrker, også fordi det er et stort behov for faglært arbeidskraft her i årene som kommer. På samme måte er det enkelte utdanninger

og fag som er dominert av gutter der det er særlig behov for å faglært arbeidskraft i årene framover. LO mener det vil være verdt å prøve ut et stipend som kombinerer mål om å bryte sterkt kjønnsdelte utdanningsmønstre og mål om å rekruttere til utdanninger med særlig behov for arbeidskraft.

Trepartsavtale for likestilling i arbeidslivet

Utvalget anbefaler at offentlige myndigheter tar initiativ til å etablere en trepartsavtale for likestilling i arbeidslivet. I LOs høring til utvalgets første delrapport, påpekte vi at partene bør spille en sentral rolle i et framtidig løft for likestillingspolitikken. Gjennom en trepartsavtale kan dette formaliseres og partene kan legge rammene for en satsning.

LO mener aktivitets- og redegjørelsesplikten (ARP) er særdeles viktig for å øke bevissthet om likestilling på virksomhetsnivå, men at det er behov for mer og bedre veiledning. I ”Struktur” foreslo Utvalget å konkretisere denne til å omfatte blant annet rekruttering, lønns- og arbeidsvilkår, arbeidstid herunder ufrivillig deltid, individuell tilrettelegging, utviklingsmuligheter og beskyttelse mot seksuell trakassering og trakassering på grunn av kjønn. LO støttet forslagene om en slik konkretisering, samt ytterligere konkretiseringer for større virksomheter. Vi vil benytte denne muligheten til å understreke at "ufrivillig deltid" ikke er et entydig begrep. LO mener aktivitets- og redegjørelsesplikten bør konkretiseres til også å omfatte *deltid*.

LO er enig med utvalget i at en likestillingsavtale bør bygge opp under aktivitets- og redegjørelsesplikten. LO vil understreke betydningen av at en avtale ikke favner for vidt. Vi foreslår derfor å avgrense en avtale til å bygge opp under ARP etter Likestillingsloven. LO går samtidig mot forslaget om at virksomheter som tegner en likestillingsavtale skal få fritak fra redegjørelsesplikten. Vi frykter dette kan svekke aktivitets- og redegjørelsesplikten. Da er det heller viktig å begrense rapporteringen for øvrig for virksomheter som inngår en likestillingsavtale.

Slik vi omtalte over, ser vi det ikke nødvendig å etablere et nytt direktorat for å gjennomføre utvalgets forslag. Når det gjelder forslaget om en trepartsavtale, mener LO det er en bedre løsning om denne forvaltes av et sekretariat i Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, og forankres i et Forum for likestilling i arbeidslivet ledet av Barne-, likestillings- og inkluderingsministeren. Dette forutsetter imidlertid at departementets kapasitet og kompetanse når det gjelder arbeidslivet styrkes betydelig. Hvordan arbeidet for øvrig bør organiseres, jfr. henvisningen til IA-avtalen, må bli et spørsmål for nærmere drøfting.

Selvstendig rett for fedre til foreldrepenger

LO er enige i at far bør få selvstendig opptjeningsrett til foreldrepenger, også gjennom å fjerne det såkalte aktivitetskravet for mor. I dag er det anslagsvis 35% av fedrene som ikke tar lønnet omsorgspermisjon. De fleste av disse mangler foreldrepengerrettigheter (jfr. side 247 i utredningen). Gjennom utvidelser av fedrekvoten og tredelig av permisjonen har regjeringen ført en offensiv politikk for å øke fedres tid med barna i det første leveåret. Det er viktig at dette blir en rettighet som gjelder alle fedre. I tillegg til at fedre gis selvstendig opptjeningsrett, mener LO at den øvre grensen bør heves fra dagens nivå på 6G.

En tredelt foreldrepengeordning

Utvalgets innstilling ble lagt fram før forslag til statsbudsjett for 2013, og anbefaler å utvide den samlede permisjonstiden fra 47 til 48 uker, der tre uker forbeholdes mor før fødsel og der

resten deles i så like deler som mulig. For 100% kompensasjon betyr det at hver del er på 15 uker. For 80% kompensasjon (totalt 58 uker), blir mødre- og fedrekvoten på hhv. 18 uker, og fellesdelen på 19 uker.

LO viser til vår høring til NOU 2008:6 Kjønn og lønn, og vil gjenta vårt forslag om ny foreldrepermisjonsordning: Foreldrepengeperioden utvides til 52 uker etter fødselen, med 100 % kompensasjon. Kvinner skal fortsatt ha rett til permisjon fra tre uker før termin, men ikke som en del av den samlede foreldrepermisjonstiden. De 52 ukene fordeles som følgende: Åtte uker forbeholdes mor etter fødsel. Resten fordeles med 15 uker forbeholdt mor, 15 uker forbeholdt far og 14 uker til fri fordeling. Mor skal ha fortrinnsrett til å ta ut sin permisjon fortløpende etter fødselen.

Foreldrepenger uavhengig av yrkesaktivitet

LO er enig i utvalgets vurdering om at engangsstønaden i dag framstår som lav sammenlignet med muligheten til å motta foreldrepenger. LO vil samtidig framheve betydningen av ordninger som støtter opp under at mødre deltar i arbeidslivet. LO er enig med utvalgets mindretall om at en ytelse på 2G, like høy som kvalifiseringsstønaden, kan føre til et løp med mange barn og bidra til å holde folk utenfor arbeidslivet. LO viser også til utfordringer knyttet til eksport av stønader, som også ble drøftet av Brochmann-utvalget og LOs høring til deres utredning. En heving av engangsstønaden må balansere hensynene til fordelig opp mot hensyn til arbeidslinjen og risikoen for eksport av kontantytelser.

Omsorgspenger ved nære pårørendes sykdom

Utvalget anbefaler at det innføres rett til omsorgspenger i 10 dager ved omsorg for nære pårørende tilsvarende omsorgspenger ved barns sykdom. LO mener dette er et forslag som ikke først og fremst handler om likestilling, men om å legge til rette for at en aldrende befolkning kan bo hjemme lengst mulig. Samtidig er det stor grunn til å anta at permisjon uten lønn oftere vil tas ut av kvinner enn av menn, fordi kvinner har lavere lønn enn menn. LO er enig i utvalgets vurdering i at forslaget kan innebære betydelige innsparinger knyttet til offentlige hjemmetjenester og det offentlige institusjonstilbudet. LO mener et inkluderende arbeidsliv også bør innebære rett til fravær når nære familiemedlemmer er alvorlig syke, og at en bør ha rett til fravær med lønn.

Lovfesting av tilbud om overgrepsmottak

Det finnes i dag overgrepsmottak i alle landets fylker, i alt 23 mottak, men tilbudet varierer. I forbindelse med høringen om ny lov om kommunale helse- og omsorgstjenester mm. påpekte blant annet Justis- og beredskapsdepartementet, Nasjonalt kompetansesenter for legevaktdmedisin og Helsedirektoratet at det var behov for en lovfesting av tjenesten. Utvalget mener det ikke er nødvendig å avvente ytterligere evalueringer men anbefaler å lovfeste tilbudet for å sikre et bedre nasjonalt tilbud med jevnere og høyere kvalitet. LO er enig med utvalget.

Trygge botilbud for ofre for menneskehandel

Ofre for menneskehandel finnes også i Norge, og mange har behov for omfattende hjelp, både medisinsk, psykologisk, rettslig og når det gjelder sikkerhet. Tilbud om bolig til ofre for menneskehandel blir den første tiden som regel gitt i krisesentre, men det er utfordringer knyttet til lang botid i krisesentre. LO er enig i utvalget om at det er viktig å sikre ofre for menneskehandel trygge botilbud utenom krisesentrene.

Fri rettshjelp i diskrimineringssaker for domstolene

Utvalget anbefaler at fri rettshjelp uten behovsprøving gis til den private part i diskrimineringssaker der Likestillings- og diskrimineringsombudet anbefaler dette. LO støtter forslaget og mener dette vil være viktig for å styrke rettighetene etter Likestillings- og diskrimineringslovene.

Dersom departementet er interesserte i ytterligere vurderinger og kommentarer til utvalgets drøftinger og analyser, vil LO selvsagt bistå med dette. På samme måte bistår vi gjerne med utdyping av våre vurderinger når det gjelder utvalgets enkeltforslag.

Med vennlig hilsen
LANDSORGANISASJONEN I NORGE

Gerd Kristiansen
(sign.)

Stein Reegård
(sign.)

Dette brevet er godkjent elektronisk i Landsorganisasjonen i Norge og har derfor ingen signatur.